

YUNUS SOYLU OZAN: ÂŞIK VEYSEL

Nuri PEKSÖZ

Sevda ateşten bir gömlek oralarda. Uzak bir çağrışımla anlatır olduk o diyarları. Yunus edalı sözler, Veysel edalı sözler... Ahmet Kudsi Tecer, babasının Erzincan'daki köyünü kastederek “ Orda bir köy var uzakta/ O köy bizim köyümüzdür.” derken Anadolu'daki sesleri özlemiş olmalı. Sonra “Söylenmemiş bir masal” denildi o diyarlar için. Susuz yolcularını bekleyen çoban çeşmeleri, yollarda kalanların matemini...

“İstanbul aydın” dedim. Savaşın en buhranlı günlerinde Anadolu'yu tanıdı. Kalem sahipleri, kalem sahipleri romantik bir memleketçi söylem geliştirdi. Okulsuzu, yolsuz, ilaçsız bırakılmış bir ülkenin üstüne ağıtlar söylendi. İnanmış insanların diyarıydı Anadolu, sabrın ve cehdin diyarıydı. Mütevekkil insanlar direndi düşmana, yorgun ve yoksul çıktı savaşlardan.

Veysel'i büyüten toprak bir masal ülkesi değildi. Salgın hastalıklarla çocuklar ölüyor, ya da Veysel gibi bu hastalıklarla gözlerini kaybediyordu. Veysel 1894 yılında Sivas'ın Şarkışla kasabasına bağlı Sivrialan köyünde dünyaya gelir. Çocukluk dönemi Osmanlı devletinin hızla yıkılışa gittiği bir dönemdir. İşte savaşların (Balkan savaşı, 1. Dünya savaşı, Kurtuluş Savaşı) ölümlerin, kaybedişlerin matemini derinden hissederek bir “küçük dünya” kurdu kendine. Yedi yaşında gözlerini kaybeden şair çileyle olgunlaşır. Cemaat idrakinden çok bir cemiyet bilinci kazanır. Savaşa uğurlanan askerleler birlikte “eline kına yakılmamış” bir genç olur Veysel. Er sayılmamanın yoksunluğu üzer onu.

Eşinin ifadesiyle “gözlerini gönlüne çevirmiştir.” İçinde çırpınan denizi keşfetmek oradan inciler çıkarmak için. Yirmili yaşları onun dertlerle, acılarla kaybedişler ve ihanetlerle yüzleştiği yıllardır. İnsan yaşadığını bilir bana göre. Yaşadı Veysel... İlk evlilik hüsrarla bitti. Çocuklarını, anne ve babasını kaybetti. Babası Veysel için çok önemliydi. İlk sazını o getirmiş ilk şiirleri ilk ezgileri babası ona ezberletmişti. Ona, peygamber dostu bir ümminin adını verdi. Yemen çöllerinde doğan” Üveysilik” adı verdiğimiz ümmi bir velayet yolunun simgesi Veysel Karani. Kadere talebe olmuştu bir kere. Hamları pişiren bir ıstırap ateşi yakardı talih.

*“Takdirden gelene tedbir kılınmaz,
Ne kılayım çare ben simden geri?
Yaram türlü türlü merhem bulunmaz,
İstersen merhem çal şimden geri.”* (Dostlar Beni Hatırlasın)

1931 yılında Ahmet Kudsi Tecer'le tanışır. Halk kültürüne büyük hizmetleri olan Tecer aşığı çok beğenir. Onda şair kumaşı olduğunu fark eder. Veysel'e “halk şairi olduğuna dair bir belge” verir. Bu belge şairin cesaretini artırır. Tecer, sadece bir şairi değil bir insanı da fark etmişti. Verilen para ödülü kabul etmeyen bir âma ozan. Bozulmamış bir taşra delikanlısı.

Veysel'in Cumhuriyetin onuncu yılında yazdığı şiir çok beğenilir. Nahiye müdürü bu şiiri Ankara'ya gönderelim derse de Veysel: “Bu şiiri Ankara'ya ben götürürüm.” der. Üç aylık bir yolculuktan sonra Ankara'ya varır. Ankara, İran Şah'ını karşılamaya hazırlanmaktadır. Veysel hırpani kıyafetleriyle sazına tel almak için gittiği iş hanına alınmaz. Ertesi gün “Hâkimiyet Milliye “ gazetesini Veysel'in şiirini yayımlar.

Veysel, eskilerin afet dediği şöhrete yavaş yavaş yaklaşmaktadır. İstanbul radyosuna çıkan şair bütün yurtta tanınmaya başlar. Sonraki yıllarda Veysel'in şöhreti hazmettiğini görmekteyiz. En güzel şiirlerini bütün yurtta tanındığı yıllarda söyler. Köy enstitülerinde öğretmenlik yaptığı yıllar onun için çok verimli geçer. Toprak şiirini Çifteler Köy Enstitüsü'nde yazar. Toprağa bu kadar mana veren Veysel'in beslendiği tasavvufu. “Aynı vardan var olmuşuz/ Sen altınsın ben baş mıyım?” derken yaratılışa vurgu yapıyordu. Toprak tasavvufu anâsırı erbaadan (dört unsur: torak hava, su ve ateş) biridir. Torak tevazu ve cömertliği sembolize eder. İnsanın mayasıdır elbette.

*“Dileğin varsa iste Allah'tan,
Almak için uzak gitme topraktan.
Cömertlik toprağa verilmiş Hak'tan,
Benim sâdik yârim kara topraktır.”* (Dostlar Beni Hatırlasın)

Gözleri âma'dır, bir özüllü olarak yaşamış hayatını idame etmiştir. Kadere isyan görülmez şiirlerinde. Oysa edebiyatımız kadere talihe isyanla doludur. Oysa insan anacak bahtına rıza göstererek acılara tahammül gösterebilir. Acılardan ilaç edinen âşık mütevekkil bir anlayışla hayata bakar. Bazen talihe karşı sitem etse de bu teslimiyet şiirlerinde hissedilir.

“Âşıklara gurbet bülbüle firkat,
Derdimi sorarsan dürülüş kat kat.
Ey gönül derdinden etme şikâyet,
Yüce dağlar gurur duyar karından.

Şiir ve hüznün birbirine uyumlu iki kavram. Hüznün emzirilmiş şiir kalbe riya olmayan bir samimiyet öğretir. Yaşanmış sözün rengi başkadır. Ayrı bir tadı vardır hazmedilmiş lafzın. Veysel’in şiirinde yaşanmışlık vardır. Yaşadıklarının bilgesidir şair. Yaşadığı acılar mısralarına ayrı bir ruh katar. Şathiyelere fazla başvurmaz. Gelenekten beslense de güncel olanı söyler. Bir cemiyet adamıdır ve milletine karşı sorumludur. İdeolojik ayrımcılıktan uzak durmuş memleketin sorunlarını işlemiş birlik ve beraberliği vurgulamıştır. Tasavvufi bilgelikle iyi ve güzel olanı nasihat etmiştir. Bazı şiirlerinde bir arif gibi telkin eden bir üslup geliştirmiş, bazen de güncel konularla ilgili duyarlılığını dile getirmiştir. Bütün Anadolu insanında görülen Hakk’a muhabbet onda samimi bir niyaza dönüşür.

“Ben ne idim ben ne oldum?
Kâhi doldum, kâh boşaldım,
Yandım, yakıldım, kül oldum,
Senin yolunda, yolunda.”

Veysel, yokuşa akan bir ırmaktır. Yorgundu bulanıktı, derindi. Membaini biliyordu. İnsanları ayırt etmezdi. Mezhep ayrımcılığı yerine birlik ve beraberliği savunurdu. Dönemin Marksistlerinin tezgâhına düşmemiştir.

“Allah birdir Peygamber Hak,
Rabbül âlemdir mutlak,
Senlik benlik nedir bırak,
Söyleyin geldi sırası.

...

Yezit nedir ne kızılbaş?
Değil miyiz hep bir kardaş?
Bizi yakar bizim ataş,
Söndürmektir tek çaresi.”

İnançsızlığı bir üstünlük, sözde yenilik gibi algılayan sözde aydın takımı, halkın bütün dini değerlerine savaş açmıştı. Bütün dini değerleri hurafe sayan yarı aydın tipler İslam dinini ve medeniyetini yok sayıyorlar, Batı’yı yanlış tercüme ederek avangart bir söylem geliştiriyorlardı. Sağlığında şairi en çok yeren, eleştirenler bunlardı. Âmâ ozanı kullanmak istiyorlardı.

Veysel’de Hakk sevgisi vardı elbette. “İhsan” sahibi olacak kadar bu yakınlığı mısralarında bulmak mümkündür.

“Saklarım gözümde güzelliğini,
Her neye bakarsam sen varsın orda.
Kalbimde gizlerim muhabbetini,
Koymam yabancıyı sen varsın orda.”

İnsan hep muhtaçtır yaratana. **Biz, insanı (yüz yüze geleceği nice) zorluklar içinde yarattık.**

(Beled suresi 4. Ayet) Hayatın bu zorluklarının elbette birçok hikmeti var. Bu hikmetlerle âdemoğlu gerçek insan kimliğini kazanır. Rabbine sığınır, sadece Rabbini tazim eder.

“Göz gezdirdim dört köşeyi aradım,
Ne sen var ne ben var bir tane gaffar.
İstersen dünyayı gez adım adım,
Ne sen var ne ben bir tane gaffar.

Coşar deli gönül misal-i derya,
Mecnun'a sahrada göründü Leyla,
Gördüğün güzellik hepisi Mevla,
Ne sen var ne ben bir tane gaffar.

Neyim ne olacak elde neyim var,
Karac'oğlan dertli Yunus soyum var,
Mansur'a benzeyen bazı huyum var,
Ne sen var ne ben bir tane gaffar.

Bu Hakk sevgisi birçok şiirinde vardır Veysel’in. Kendi ifadesiyle Yunus soylu bir ozandır. Azerbaycanlı şair Bahtiyar Vahapzâde bu benzerliği fark etmiş yüce gönüllülerdendir.

“Her çiçekte, her boyada, her seste, her nefeste, her duyulanda, mana aktaran yaratının sırrını izleyen kendinin büyük selefi Yunus Emre tefekkürü ile konuşmadı mı? Bütün bunlar Yunus’ta gördüğümüz hakikat aktarışı değil midir? Öyle bil ki çocuk yaşlarında gözlerini kaybeden Veysel, Yunusun gerçek çırağı olmuştur.” (Kaynak Ali Şamil, Folklorşinas Puplisist)

Veysel gelenekteki ermiş Âşık formuna kendini sokmaz. Araştırmacılar şairi ermiş ozanlar zümresine dâhil etseler de onda daha çok bir halk adamı, sembollerle örtülmemiş bir gerçeklik vardır. Sürekli bir olgunlaşma süreci şiirlerinde kendini gösterir.

“Yüzlerimi yere vurdum, süründüm,
Çok dolandım ırmak oldum göründüm,
Eleklerden geçtim, yundum arındım,
Kâmilane karlı renge boyandım.”

Kırkly yaşlarda bir fetih yaşadığını kendisi söyler. Ancak bunun nasıl bir hal olduğunu anlamak güçtür. Hakkın insanı teskin ettiğini söyler mutasavvıflar. Bir inşirah yaşamış olabilir.

Yunus soylu ozan 21 Mart 1973 tarihinde Rahmeti Rahman’a kavuşur. “Öz sabırlıyla gönlünü teskin eden” şair çilenin olgunlaştırdığı bir çınardır edebiyatımızda. Anadolu bir nebze teskin edilmişti Veysel’in ezgileriyle. Dostlarının sofrasında hep olacak Veysel.

“Var mıdır dünyaya gelip de kalan,
Gülüp baştanbaşa muradın alan,
Muradı maksudu hepsi yalan,
Ölümü dünyada hakikat gördüm.”